

Hédonismus a epikurejství jako životní smysl v antice a dnes

Hedonism and epicureanism as a sense of life in antique period and in contemporary society

SOUHRN

Tato bakalářská práce na téma *Hédonismus a epikurejství jako životní smysl v antice a dnes* má dva cíle.

Cílem práce za prvé bylo zjištění životních hodnot skupiny respondentů s ohledem na slast a požitek a srovnání konsumního životního stylu s antickým epikureismem. Za druhé bylo charakterizovat nedostatky této teorie a jaké jsou vážné důsledky pro člověka a společnost oni přinášejí.

První část literární rešerše obsahuje obecné poznatky o vzniku a historickém vývoji etické teorie, jako je hédonismus.

Druhá část je zaměřena na současný stav, který je dynamický a nejasný, ale může být rozhodující pro další existenci. Jaké jsou vlastně vzorce chování a přístupy, jaké jsou charakteristické rysy současného životního stylu v tzv. vyspělé části světa, k níž řadíme i Evropu? Odpovídají tyto rysy požadavkům nastupující společnosti, která má být společností vzdělaní a znalostí?

Empirická část je zaměřena na konkrétní, aktuální výzkum životních hodnot obyvatel Oráčova s ohledem na slast a požitek. Pro výzkum jsem zvolila techniku dotazníkového šetření. Výzkum podává náhled o jejich hodnotovém žebříčku, který odráží jejich postoje, názory, přání.

V závěru uvádím, jak dospět k ekonomické prosperitě a přitom se vyhnout tomu, aby se naše společnost stala společností lidí nešťastných, osamělých, deprimovaných.

Klíčová slova

Hédonismus

Epikureismus

Utilitarismus

Slast

Požitek

Životní hodnoty

SUMMARY

This bachelor work deals with a topic of Hedonism and Epicureanism as a goal of life in Antiquity and today.

Comparison of a sample of respondents' life values with regard to delight and pleasure was the main aim of this work. In her work antique Epicureanism is compared to a consumer society's life style. The second aim was to distinguish the lacks of this philosophy and the serious effects they represent for our society.

The first part of literature search gives general information about the origin and development of Hedonism.

In the second part, contemporary situation is discussed. It is very dynamic and unclear but probably essential for its further existence. Following questions are discussed as well: What are the behaviour patterns? What are the typical features of contemporary life style in the developed countries including European countries? Do these features correspond to a modern society, which is supposed to be well educated?

The empirical part is focused on particular and current research of life values of people living in Oráčov with regard to delight and pleasure. For this research, a questionnaire method was used. This research gives us an opportunity to see life values of these people, in which their attitudes, opinions and wishes are reflected.

The conclusion of this work tries to answer the question of how to reach economic prosperity without becoming a society of sad and lonely people.

Key words

Epicureanism

Hedonism

Utilitarianism

Delight

Pleasure

Life values

OBSAH

1. Úvod.....	5
2. Cíl a metodika.....	5
3. Literární rešerše: antický a moderní hédonismus a epikurejství.....	6
3.1 Aristippos z Kyrény.....	6
3.1.1 Nejznámější žáci kyrenské školy.....	6
3.2 Epikuros a jeho učení.....	7
3.2.1 Proces rehabilitace filosofy osobnosti.....	7
3.2.2 Etika.....	9
3.2.2.1 Přátelství.....	9
3.2.2.2 Strach před bohy a smrti.....	9
3.2.2.3 Nejvyšší dobro: slast.....	10
3.2.2.4 Druhy touhy.....	11
3.3 Titus Lucretius Carus.....	12
3.4 Filozofy 17. až 19. století.....	12
3.4.1 Hobbes, La Mettrie, de Sade.....	12
3.4.2 Utilitarismus, jako forma hédonismu.....	13
3.4.2.1 Hume, David.....	13
3.4.2.2 Adam Smith.....	14
3.4.2.3 Jeremy Bentham a John Stuart Mill.....	14
3.4.2.4 Principy utilitarismu.....	15
4. Slast a požitek v kontextu životních hodnot soudobé západní společnosti.....	15
4.1 Konzumní společnost.....	16
4.2 Sekularizace.....	17
4.3 Individualizace života.....	18
4.3.1 Vzory požitků.....	19
5. Charakterizace skupiny respondentů na vesnici Oráčov Rakovnického okresu.....	21
6. Návrh dotazníkového šetření životních hodnot respondentů s ohledem na slast a požitek.....	22
7. Interpretace výsledků šetření.....	26
8. Srovnání konzumního životního stylu s antickým epikureismem; charakterizace nekonsumních životních stylů.....	28
9. Závěr.....	29
10. Seznam literatury.....	31
11. Přílohy.....	32

1. ÚVOD

Filosofie se na začátku zabývala vším: fyzikou, astronomií, kosmologií, etikou, poetikou, politikou, logikou, matematikou, ontologií a tak dále. Postupem času začala nějaká odvětví ztrácet a v současné době se zredukovala snad jen na pouhou ontologii, tedy nauku o bytí. Kdybychom ji chtěli za každou cenu definovat, mohli bychom říct, že se zabývá hledáním významu existence.

Tyto teorie, někdy nazývané „etické teorie“, se zabývají otázkami typu : „ Jak se má člověk chovat?“, „Co je lidským dobrem?“ apod. Pak tento člověk začíná hledat, kde je ukrytý opravdový smysl života. Uvolnění těchto pout je zároveň impulsem k tomu , aby si člověk začal uvědomovat konečnost svého individuálního bytí, což následně evokuje otázku, jak nejlépe tento čas vyplnit. Je to věčná, ale i neustále se obnovující otázka, protože se stále mění životní podmínky, obsah života a sám člověk. Člověk mění své myšlení, cítění a své chápání světa, a pokud existuje život a myšlení, bude problematika člověka neustále aktuální. Jde o problémy vzájemného vztahu člověka a přírody, člověka a společnosti, jeho vnitřního a mravního života, jeho vztahu k sobě samému a k ostatním lidem.

Významná učení antiky, sahají svým teoretickým významem daleko za hranice epochy; stala se zdrojem filosofských učení následujících století. „Etické teorie“ byly vykládány v různých, často protichůdných filosofských směrech – v helénistické epoše u stoupců sókratovské, megarské a élidsko-eretrijské školy, u kyniků a kyrénské (hédonické) školy a později u skeptiků, u Epikura a u stoiků. V rozmanitých formách a logických konstrukcích, jimiž řecká filozofie vyjadřovala svůj vztah k životu, k člověku, jsou zachyceny lidské problémy, které zajímaly lidi. Formovaly se principy filozofického chápání člověka.

Příkladem etické teorie, studované odvětvím filozofie zvaným „etika“, je **hédonismus**. Je to antická teorie založená na tvrzení, že dobrem v životě je požitek, slast.

2. CÍL PRÁCE A METODIKA

Z obecného hlediska vidím cíl ve zpracování zajímavého a poučného tématu. Ráda bych přispěla k celkové informovanosti o etické teorii, jako je hédonismus. Cílem práce za prvé bylo zjištění životních hodnot skupiny respondentů s ohledem na slast a požitek a srovnání konzumního životního stylu s antickým epikureismem. Za druhé bylo charakterizovat nedostatky této teorie a jaké jsou vážné důsledky pro člověka a společnost oni přinášejí.

Při zpracování teoretické části práce jsem použila metodu sběru informace z odborné literatury, internetových zdrojů, hodně jsem čerpala z novinových článků, www stránek. Nelehkou součástí bylo sesbírat a především rozlišit prameny a zdroje.

Empirická část zaměřena na konkrétní, aktuální výzkum životních hodnot obyvatel Oráčova s ohledem na slast a požitek. Pomocí dotazníkového šetření všechny získané údaje byly zpracovány formou tabulek. Předem stanovené hypotézy byly výzkumně ověřeny a následovně interpretovány. Život nás všech však plyne dál a i my jednou budeme hodnotit celý svůj život, proto doufám, že tato práce přinese užitek nejenom mně a i lidem, kteří ji přečtou.

3. LITERÁRNÍ REŠERŠE:

ANTICKÝ A MODERNÍ HÉDONISMUS A EPIKÚREJSTVÍ

3.1 Aristippos z Kyrény

Hédonismus vznikl již ve starověku. *Aristippos* ze severoafrické Kyrény (435-355), byl Řek, žák Protagorův a Sokratův, založil ve svém rodišti školu (kyrénskou), k níž patřila i jeho žena *Areté*. Aristippos byl světák, člen dvorské společnosti v Syrakusách; chodil oděn v nádherný nachový plášť, a kdyby byl býval vynalezen monokl, byl by jej určitě nosil [1]. Rád si dobře žil, a proto, aby si mohl dovolit dávat placené lekce. Rozhodně nebyl nenasytný, na uspokojení svých tužeb (kterých bylo mnoho) peněz měl dost. Podle Pindara byla jeho rodina nejbohatší a nejurozenější z celé Libye. To vysvětluje fakt, že budoucí hédonik byl už odmala zvyklý žít v přepychu [2].

Pocity považoval za pohyb: slast byl pohyb mírný, strast prudký a stav bez bolesti i bez slasti je klid. Klid i nemírný pohyb přinášejí zhoubu; nezbyvá než vyhledat pohyb mírný, tedy libost, a sice libost opravdovou, přítomnou, spíše tělesnou než duševní. Tělesná slast je žádoucnější než slast duševní v stejném poměru, jako bolest tělesná je horší než bolest duševní. Vychází z přesvědčení, že předmětem vědění může být praktické získávané blaho. Protože předmětem poznání jsou podle něho pouze naše počitky, a protože v počitcích nelze postihnout vlastnosti samých věcí, ale pouze naše vlastní, naprosto individuální stavy, může se za kritérium blaha pokládat pouze rozkoš nebo utrpení, které pocítujeme při počitku. Rozkoš se nevztahuje ani na minulost, ani na budoucnost, ale pouze na přítomnost. Pouze určité uspokojení, trvající daný okamžik, má cenu a má být předmětem našeho snažení. Protože nám nepatří ani minulost, ani budoucnost, nemá smyslu bát se budoucnosti. Smyslem a cílem života není štěstí, nýbrž jednotlivé, okamžité, konkrétní *rozkoše*. Tomuto vyznávání slastí se říká *hédonismus* [1]. Prostředkem k dosažení štěstí má být svoboda, která by nám dala sílu zřít se nedosažitelného uspokojení nebo uspokojení, jehož dosažení nám může přinést utrpení. Proto má filosof umět využít uspokojení, jestliže mu to okolnosti dovolí, ale zároveň se má s lehkým srdcem tohoto uspokojení vzdát.

Byla tato etika v ostrém rozporu s tradičními normami staré společnosti, s jejími konvencemi a uznávanými hodnotami, jako jsou úspěch v politice, bohatství, sláva apod.

3.1.1 Neznámější žáci kyrénské školy

Aristippovi žáci se názorově rozdělili do tří proudů :

Theodóros např. radikálně odmítal víru v bohy. Nabádal k využití slasti, ať je kdekoliv, bez ohledu na námitky falešných moralistů. Teoretik egoismu nepovoloval ani přátelství : „ *Je to pocit vzájemné prospěšnosti užitečný pouze hlupákům. Moudří ve své nezávislosti o jeho potřebě nehovoří .“*

Annikeris usiloval o určitý kompromis mezi tradiční etikou a etikou slasti.

Hégesiás dospěl k přesvědčení, že trvalá slast je nemožná doporučoval dobrovolný odchod ze života : „ *Ve chvíli, kdy není možné docílit stálé slasti a kdy nám život v základu působí bolest, je dobře umřít.*“ Zastavoval kolem jdoucí na ulici a přemlouval je k sebevraždě : „ *Poslouchej mě, bratře: ty víš s jistotou, že musíš umřít. Nevíš ale, jaká smrt tě čeká. Možná si pro tebe osud přichystal smrt násilnou a bolestivou nebo pomalou a krutou nemoc. Poslechni rady moudrého muže: ukonči to! Jenom okamžik a zbavíš se starostí !*“ Zdá se, že se mu takto každý měsíc podařilo zabít pár Athéňanů. Přezdívali mu *Peisithanatos*, K smrti přemlouvající.[2].

3.2 Epikuros a jeho učení.

Epikuros byl představitelem a pokračovatelem Aristopova druhu hédonismu. Věnoval se filosofii proto, aby uměl šťastně žít. Zpočátku myslel sám na sebe. Učil filosofii jako umění žít a sám tímto způsobem žil [3]. Pro někoho byl nejlepší, pro jiného nejhorší. Jsou tací, kteří ho označili za prostopášníka, bez věrce a sukničkáře, a tací, kteří ho měli za svatého a proroka. *Cicero* ho nenáviděl, *Lucretius* ho uctíval. Epikurova etika byla napadána a překrucována jako vulgární hédonismus. Jeho učení se nazývá epikureismus. Sám termín „epikurejec“ je odnepaměti předmětem nedorozumění. Pro *Nuovo Zingarelli* je to člověk, který „vede život v blahobytu a rozkoši“ , pro *Palazzi* je to „smyslný prostopášník a požitkář“. Pro nás, kteří jsme četli jeho spisy, je to střídavý člověk, který večer jí málo , aby nešel spát s plným žaludkem. V dopise jednomu žákovi Epikuros píše: „Moje tělo oplývá libostí, když žiji o chlebu a vodě a pliji na slasti života v přepychu. Ne pro ně samotné, aby bylo jasno , ale pro nepohodlí, které s sebou přinášejí“. A v jiném žádá přítele: „Pošli mi kousek naloženého sýra, abych mohl popřát, až se mi zachce “. Takový byl ten muž, jenž vyhledával rozkoš za cíl života [2].

3.2.1 Proces rehabilitace filosofy osobnosti

Epikuros se narodil r.341 př. n. l., pouhých šest let po smrti vznešeného hlasatele metafyzického idealismu, Platóna . Rodištěm jeho byl ostrov Samos, ale skutečnou jeho vlastí byly Athény, odkud jeho otec Neoklés a matka Chairestraté odešli jako kolonisté. Epikur byl syn vědmy, jež ho vodila jako chlapce do domů nemocných a dala mu tak poznat drastické obrazy lidské bídy, zostřené temnotou pověr, vyvěrajících z lidového náboženství. Osvobodit člověka z tohoto dobrovolného otroctví bylo bez pochyby jeho prvním plánem [1]. Začal se zabývat filosofií, jak sám praví, když mu bylo čtrnáct let. V osmnácti letech dlel Epikuros krátkou dobu v Athénách vykonával vojenskou službu, kde navštěvoval platónskou Akademii, naslouchal Xenokratovi a udržoval styky se stoupenci Demokritovy atomistické nauky. Po smrti Alexandra Makedonského a po vyhnání Athéňanů ze Samu , odešel k svému otci do Kolofónu. Ve dvaatřiceti letech stěhuje do Mytilény a oficiálně otevírá první epikurejskou školu. Ze začátku věci nejdou vůbec dobře. Sedm platónských škol je příliš silných a

politizovaných na to, aby mohly snášet školu, jež mladé odrazuje od náboženství a politiky. Ale Epikuros se nevzdává. Znovu se o to pokouší v Lampsaku. Po pěti provinciálních letech s prvními žáky, jež tam získal pro své myšlenky, odebral se r. 306 zpět do Athén, aby hlásal své učení v samém středisku moudrosti. Počínaje tímto okamžikem nebude epikureismus znát hranic. Rozšíří se po celém Řecku, Malé Asii, Egyptě a Itálii. „A přestože tehdy velmi zlé časy tížily Helladu“- tak poznamenává Diogenés Laertios - „prožil v ní celý svůj život, vydav se jen dvakrát nebo třikrát na krátkou cestu po místech Iónie, aby navštívil své přátele. Ti k němu přicházeli ze všech stran a žili s ním společně v zahradě“, kterou koupil za 80 min, velmi prostým a střídavým životem.

Proslulá zahrada Epikurova, podle níž byla nazvána jeho škola, ležela nedaleko Platónovy Akademie za branou Dipylskou. K zahradě patřily obytné domy, v nichž bydlil on se svými druhy a žáky. Epikurejci budou nazýváni „Ti ze Zahrady“, i když ve skutečnosti byl v zahradě místo květin květák, řepa a okurky. Celé filosofické hospodářství bylo udržováno dobrovolnými příspěvky.

Do školy založené na přátelství nemohl být vstup jiný než volný. Nad vstupem do této zahrady visel veliký nápis:

Vstup sem poutníku, naším cílem je slast!

Zahradu navštěvovali lidé ze všech sociálních vrstev: muži a chlapci, metoikové a otroci, významní Athéňané. Ač Epikuros sám nebyl ženat, nechybělo jeho zahradě kouzlo žen. Byly to jednak nádherné hetéry, z nichž některé vynikly i ve filosofii, a ženy jeho přátel. Vzdáleným přátelům a přítelkyním posílal Epikuros listy, některé ryze soukromé, jiné filosofického obsahu.

Epikurův osud je opravdu divný. Nespočetné zprávy, které o něm v antice kolovaly, byly jak pomlouvačné, tak absurdní. Jeho krajně nepříjemný spoluobčan Timokrates ho nařkl z kuplířství. Kromě toho ho obviňovali, že pěstuje pochybná přátelství a vede výstřední milostný život a že je prokázaný žrout a ochlastá, který musí alespoň dvakrát zvracet. Zvláště Cicero označuje školu za „zahradu rozkoší, kde žáci uprostřed čistých požitků ochabovali“. Jeho nauku označovala řada lidí za šarlatánství; vydával za vlastní učení Démokritovo o atomech a Aristippovo o rozkoši. I později, a vlastně dodnes, je Epikuros popisován jako smyslný, nerozumný hédonista. Epikurejci zakoušeli skutečné náboženské pronásledování, především díky stoikům, kteří se snažili očernit je všemi způsoby. Stačí však, abychom uvěřili Diogenovi Laertiovi, jenž odmítá pomluvy navršené na jméno Epikurovo a dosvědčuje, že to byl člověk nadmíru laskavý k rodičům, pomáhal svým bratrům, přátelům, byl mírný vůči otrokům a vůbec ke všem lidem, umožňoval vzdělání i ženám.

To, čím epikureismus pohoršoval, byla neúcta k politikům a demokratické chování k nižším vrstvám. Epikuros se přátelil se všemi ve světě, kde byly podobné city možné jen mezi lidmi ze stejných tříd. Zatímco Platón v *Zákonech* navrhuje nejlepší způsob ovládnutí otroků (vzít je z různých národů, aby mezi sebou nemohli komunikovat, používat tělesné tresty, aby nikdy nezapomněli na to, že jsou otroci), Epikuros je přijímá s otevřenou náručí a mluví k ním jako starý přítel. Nakonec propouští několik otroků na svobodu [2].

Zdá se, že Epikuros nebyl zvláště pevného zdraví. Aspoň se připomíná mezi spisy Métrodórovými i titul *O špatném zdraví Epikurově*. Posledních čtrnáct dní života však stihla Epikura velmi bolestivá choroba močová. Snášel ji s hrdinným optimismem, jak dosvědčuje dopis z posledních dnů nemoci, citovaný Filodémem, a jiný list, který

psal svým přátelům Idomeneovi, Hermarchovi a snad i jiným, když cítil, že se blíží smrt. U Diogena Laertia se čte v tomto znění: „... *Prožívaje blažený a zároveň poslední den svého života, píše vám toto. Řezavka a úplavice působí mi takové bolesti, že se už nemohou stupňovat. Ale to všechno vyvažuje radost, jež naplňuje mou duši když si připomínám rozumové zásady naší nauky. Ty však pro náklonnost, kterou jsi mně a filosofii od mládí projevoval, pečuj o děti Métrodórovy!*“ (list k Idomeneovi) [9].

Epikuros zemřel v jednadmdesáti letech. Zemřel prý na ledvinový kámen, který mu zastavil močení, jak praví Hermarchos v *Listech*. Hermippos vypráví, že Epikuros před smrtí vstoupil do měděné vany plné horké vody, kde pil víno a rozprávěl až do chvíle, kdy přišla smrt [2].

3.2.2 Etika

Zde budeme mluvit o přátelství, o touhách, slastech a smrti.

3.2.2.1 Přátelství

Epikurejský filosof ve své době radil k životu daleko od davů a shonu. „Bylo mým velikým štěstím,“ praví Epikur, „že jsem se nikdy nevmísil do vřav života státního a že jsem se nikdy nesnažil zalíbit se davu, protože dav neschvaluje to, co vím, a já nevím, co schvaluje dav“ [1]. „Prožij svůj život v skrytu“- neangažuj se v politice..., na veřejnosti, nemůžeš stejně nic ovlivnit, starej se o své soukromí. Člověk má žít v ústraní, ne však osamoceně; aby byl šťastný, potřebuje přívětivé spoluobčany. Proto je pro Epikura mimořádně důležitá schopnost získat si přátele [3]. Epikuros říká: „Ze všeho, co připravuje moudrost pro blaženost celého života, je daleko nejdůležitější získání přátelství“, a to je klíč k pochopení jeho filozofie. Blaženější je prokázat příteli dobrodiní, než je od něho přijímat; přítel buď ochoten příteli obětovat i vlastní život. Mudřec se spokojí stykem s několika vybranými, pravými přáteli. Co se týká Zahrady, víc než škola to byla základna pro misionáře. Podle Epikura se mělo přátelství přenášet z člověka na člověka skoro jen dotykem, na způsob řetězových dopisů. Nejkrásnější však dokument Epikurova ušlechtilého života, dojemný doklad jeho horoucího dotvrzování vlastní blaženosti je dopis, jež napsal před smrtí svému příteli Idomeneovi [1].

„Každé ráno se přátelství prochází světem, a budí lidi, aby mohl navzájem oblažovat.“ Tento Epikurův poetický obraz vyjevuje vše o jeho myšlení. Přátelství chápe jako komunikační prostředek, ideologii, která i přesto, že se zrodila z užitečnosti, končí souzněním se slastí a stává se konečným cílem života [2].

3.2.2.2 Strach před bohy a smrti.

Epikurovi bylo vytčeno to, co mnoha dalším antickým myslitelům: byl obviněn z bezbožnosti. Učil, že bohové, které označoval za dokonalé bytosti, nemají žádný vliv na lidský život [3]. Podle jeho názoru jsou vytvořeni z nejjemnějších atomů a

žijí v tzv. mezisvětích, v nichž je dostatek volných atomů, takže těla bohů mohou doplňovat ztráty vzniklé přirozeným rozkladem a jsou tedy prakticky nesmrtelná. Bohové zde žijí absolutně blaženým životem a o nic se nestarají. Starost o lidské věci by byla porušením této blaženosti. Příběh všech dějů tohoto světa je čistě mechanický, neodvislý od vůle bohů. Nemá smysl se k nim modlit a jinak je ovlivňovat. To je první bod, na nějž Epikur kladl veliký důraz: Je dobře napodobit bohy v jejich blaženosti, ale není třeba se jich bát .

Ale strach před bohy a pověra není jediný stín, který kalí člověkovu štěstí. Je tu stín ještě jeden, daleko tmavší a hrozivější: strach před smrtí. I vykládal Epikur svým žákům, procházející se s nimi krásnou zahradou, že smrti není třeba se bát, neboť duše je smrtelná a smrtí končí všechen duševní život [1].

„Zvykej si dále na myšlenku,“ praví v dopise Menoikeovi, „ že smrt není vzhledem k nám ničím. Neboť veškeré dobro a zlo spočívá ve smyslovém vnímání; smrt pak je zbavením smyslové činnosti. Proto správné poznání, že smrt není ničím vzhledem k nám, umožňuje nám plně užívat smrtelného života, nepřidávajíc k němu nekonečný čas, nýbrž zbavujíc nás touhy po nesmrtelnosti...A tak nejobávanější zlo, smrt, není vzhledem k nám ničím, protože když jsme tu my, není tu smrt, a když je tu smrt, nejsme tu již my“ [9].

3.2.2.3 Nejvyšší dobro: slast

Teprv když se zbavil tohoto dvojího biče, člověk se stává schopným dosáhnout toho, co Epikur považuje za nejvyšší dobro: blaženosti, která záleží v slasti. Tady je pramen špatného chápání a překrucování Epikurovy filosofie, neboť epikurejská slast nezáleží pouze na požívačnosti a rozkoších [1]. Epikuros káral své kritiky a ty, kdo jím pohrdali. Cítil se nepochopený a bez okolků prohlásil: *„Když se pravíme,“* píše v dopise k Menoikeovi *„že svrchovaným cílem je slast, nemíníme tím rozkoše prostopášníků ani rozkoše spočívajících v požitkářství, jak se domnívají lidé, kteří naše učení neznají a s ním nesouhlasí, nebo si je špatně vykládají, nýbrž stav, v němž člověk necítí bolest v těle ani neklid v duši. Neboť nečiní život příjemným ani ustavičné pitky a hodokvasy, ani obcování s hochy a ženami, ani požívání ryb a jiných věcí, které poskytuje bohatý stůl, nýbrž strážlivý úsudek, vyhledávající důvody pro každou volbu a každé odmítnutí a zapuzující klamné domněnky, z nichž nejčastěji zachvacuje zmatek“ [9].*

K dosažení k této tělesné a duševní vyrovnanosti, tohoto osvobození od nelibosti, člověk se má zaměřit na rozum, který je nejvyšším dobrem: *„ Nelze žít slastně, nežijeme-li rozumně, krásně a spravedlivě, ani že nelze žít rozumně, krásně, a spravedlivě, nežijeme-li slastně“ [9].*

Tělesná rozkoš jako uspokojení žádosti nemůže být podle Epikura cílem života, protože po prudké chvilkové slasti následuje nutně strast, a tím se lidská přirozenost mívá se skutečným cílem, nepřítomností bolesti.

Epikuros považoval slast za dobro, avšak současně tvrdil, že hledá-li někdo strast příliš úporně, dostaví se strast. *„ Žádná slast není sama o sobě zlem, ale věci, které působí některé slasti, přinášejí s sebou nepříjemnosti mnohokrát větší, než jsou slasti“ [9].* Pokud člověk příliš pije, následuje druhý den bolest hlavy a žaludku. Správná cesta životem znamená žít příjemně, bez strasti z nežádoucích účinků takového života.

Ve skutečnosti je možné považovat Epikurovu filozofii za návod nejen k získávání slasti, ale také k vyhýbání se strasti. Vyhledává-li někdo v životě požitky, jež vedou k bolesti, pak by měl být podle Epikura pokládán takový život za špatný. Vzhledem k tomu, že některé požitky jsou provázány strastí, rozděluje Epikuros slasti na ty, které jsou provázány strastí, a ty, které jí provázány nejsou. Pouze ty druhé má za dobré. První nazývá dynamickými, druhé pasivními. Tak například tělesná láska je podle něho špatná, neboť přináší únavu, výčitky svědomí a melancholií. Dalšími „dynamickými“ slastmi jsou nenasytlost, sláva dosažená výkonem veřejné služby, opilství a manželství. Všechny jsou špatné, neboť je provázejí strasti: nenasytlost vede k nevolnosti, sláva může být provázána všemožnými nesnázemi, pití přináší bolesti hlavy a nemoci atd. V důsledku toho Epikuros uznával (a sám také vedl) život, který bychom dnes označili za velmi asketický. To proto, že pravděpodobně přesvědčen, že je lépe vyhýbat se strasti než vyhledávat slasti, jež přinášejí utrpení. Přátelství je na rozdíl od toho „pasivní slasti“. Není doprovázeno žádnou strastí, je tudíž Epikurem schvalováno a samozřejmě podporováno. Zároveň tvrdil, že některé požitky, jako třeba přátelství, filozofské rozpravy a podobné, jsou těmi slastmi, které bychom měli pěstovat, a že dobrý život spočívá v dosahování slastí tohoto druhu. Avšak ani tento přístup není bez slabin, neboť dokonce i přátelství, které je považováno za pasivní požitek, může být někdy provázáno strastí. Například když přítel zemře, člověk může trpět velkým zármutkem z jeho skonu [8].

3.2.2.4 Druhy touhy

Epikuros rozlišoval tři druhy touhy: „jedny přirozené a nezbytné, druhé přirozené, ale ne nezbytné; jiné pak nejsou ani přirozené ani nezbytné, nýbrž pocházejí z prázdného mínění“ [9].

Přirozené a nezbytné jsou ty, které zaručují život: jídlo, pití, spánek a možnost přikrýt se, když je zima, ty jež zbavují bolesti, např. nápoj při žízni [2];

Přirozené, ale ne nezbytné jsou ty, které, ač příjemné pro smysly, představují přebytek, například lepší jídlo, lepší pití a tak dále [2], ty jež slast jenom zpestřují, ale neodstraňují bolest, jako například nákladná jídla.

Za žádosti ani přirozené ani nezbytné například věnce a stavění soch [9].

Pravidlo epikurejské etiky je zkrátka prosté: přirozené a nezbytné slasti je třeba uspokojit vždycky, jinak se do hry dostává boj o přežití. Ty ani přirozené ani nezbytné nikdy, protože jsou zdrojem soutěživosti, ty prostřední po zodpovězení této otázky: „Vyplatí se mi to, nebo ne vyplatí?“

Pro ujasnění toho, co je ta pravá slast, stačí poslouchat své tělo: „*Tělo křičí: nechci trpět hladem, nechci trpět žízní, nechci trpět zimou. Kdo si myslí, že už těchto cílů dosáhl, může se považovat za rovnocenného Diovi, co se štěstí týká*“ [2].

Epikuros načrtává stejně jako Aristoteles ideál moudrého člověka, pojímá ho však poněkud přívětivěji. Díky své moudrosti se neúčastní sporů. Bude šťasten i na mučidlech. Moudrý člověk se nezamílkuje, nemyslí na to, co se s jeho tělem stane po smrti, neznepekokuje jeho, zda bude pochován nebo ne. Sexuální touhy nejsou nikdy k užítku; člověk může být rád, když mu aspoň neškodí. Moudrý člověk uzavře manželství jen tehdy, nemůže-li se tomu vyhnout. Neúčastní se politického života, ale nebude se vyhýbat soudu. Nikdy nežije v přebytku. Nikdy nezradí přítele, zemře pro

něho, bude-li třeba. Dává přednost životu na venkově a věnuje se trvale vědeckému bádání. Zakládá školy ne proto, aby měl popularitu, ale kvůli filozofii samé atd [3].

3.3 Titus Lucretius Carus

Významným stoupencem a pokračovatelem Epikurovým byl římský básník Titus Lucretius Carus (97-55 př. n.l.), který ve své básni *De rerum natura (O podstatě světa)* názorně vykreslil „stavbu“ světa v materialistickém duchu Epikurovy filozofie. Lucretius se šířením epikureovské filozofie snažil zbavit lidstvo strachu před bohy. Díky skvělé Lucretiově básni se dochoval nejúplnější výklad antického atomismu [1].

3.4 Filozofy 17. až 19. století

Teorie, že cílem života je naplnění každé lidské touhy, byla po Aristoppovi jasně vyslovena až filozofy 17. a 18. století. Bylo to pojetí, které se pohotově nabídko, jakmile „prospěch“ přestal znamenat „prospěch pro duši“, ale dostal význam materiálního, finančního zisku - v epoše, kdy se střední vrstva zbavovala nejen politických okovů, ale i pout lásky a solidarity, a kdy se začalo věřit, být jen sám pro sebe více víceméně znamená být sám sebou.

3.4.1 Hobbes, La Mettrie, de Sade

Pro Hobbesa (1588-1679) je štěstí neustalý postup od jedné žádostivosti k další [5]. Člověk motivován sobeckými tužbami, které musí uspokojit, aby byl šťastný. Veškeré jeho jednání můžeme například vysvětlit jako snahu uspokojovat nějaké tužby, jako tužbu po sexu, po potravě, po příbytku, po bohatství, po slávě atd. Pokud žije člověk sám nebo v menší skupině, nemá tato skutečnost závažné důsledky. Avšak se sdružováním lidí ve stále větší skupiny nabývá tento fakt v projevech jejich chování k sobě navzájem stěžejního významu. Neboť dva nebo více lidí mohou mít tužbu, již chtějí, uspokojit, avšak uspokojit ji nemohou, neboť jejich tužby jsou vzájemně neslučitelné. Z toho vyplývá, že jsou-li lidé seskupeni do velkých organizací, vznikají mezi nimi konflikty kvůli snaze uspokojovat vlastní potřeby na úkor druhých. Život se stává bojem, v němž vítězí silnější, avšak jenom dočasně, neboť i silný nakonec v konfliktu podlehne (poražení se například spojí proti vítězi). To je obraz života „přirozeného člověka“ nebo, jak říká Hobbes, obraz „života v přirozeném stavu“. Hobbes shrnuje hrůzy takového života, když říká, že život člověka v přirozeném stavu je *osamělý, bídný, nebezpečný, brutální a krátký*. Má-li člověk přežít, nemůže takový stav trvat nekonečně dlouho. Vývoj toho, co nazýváme společností, je cestou k ukončení „války všech proti všem“. Lidé si nakonec uvědomí, že pro přežití konfliktů v přirozeném stavu musejí opustit veškeré snahy uspokojit své egoistické tužby. Společnost je tak kompromisem, na nějž lidé přistupují: aby dosáhli míru, musejí se vzdát snahy uspokojit své tužby. Žádný člověk po kompromisu netouží, každý by raději své tužby uspokojoval, avšak kompromis je nezbytným předpokladem přežití.

Kompromis, neboli „úmluva“, jak říká Hobbes, spočívá v dohodě mezi lidmi, že budou dodržovat určitý soubor pravidel. Tento soubor je základem toho, čemu dnes říkáme „zákony společnosti“. Lidé souhlasí, že budou tyto zákony dodržovat, aby předešli vlastní újmě v konfliktech, které by mohly nastat, pokud by žádné takové zákony neexistovaly [8].

La Mettrie (1709-1751) ve svém nejvýznačnějším spise *Člověk stroj* „oduševnil hmotu, místo aby zhmotnil duši“. Lidská duše je jen princip pohybu, péro v stroji. Tvůrcem života je potřeba; čím víc potřeb, tím vyšší život [1]. Doporučuje dokonce drogy, poskytující alespoň iluzi štěstí. Pro de Sade je uspokojení krutých impulsů legitimní právě proto, že existují a horoucně si přejí uspokojení. To byli myslitelé, kteří žili v epoše konečného vítězství buržoazní třídy.

Co kdysi bylo nefilosofickými zvyklostmi aristokracie, stalo se praxí a teorií buržoazie.

Známe dobře z historie, že hédonismus praktikovali bohatí. Kdo měl neomezené finanční prostředky, jako římská elita, italští měšťané v renesanci nebo horní vrstvy v Anglii a Francii v 18. a 19. století, snažil se najít smysl života v neomezených radovánkách. Avšak zatímco maximum rozkoše ve smyslu hédonismu bylo praxí určitých skupin v určitých dobách, do 17. století nikdy nebylo - pouze s jedinou výjimkou - teorií nejvyššího dobra, jak ji vyjadřovali velcí Mistři života v Číně, Indii, na Blízkém východě, v Evropě.

3.4.2 Utilitarismus, jako forma hédonismu

Od 18. století vznikaly mnohé etické teorie - některé úctyhodnější formy hédonismu jako *utilitarismus* [5]. Utilitarismus má za sebou dlouhé a živé působení. Ještě dnes je uznáván mnoha americkými a britskými filozofy, i když původní forma této teorie byla v současných verzích poněkud modifikována. Jedním z prvních představitelů utilitarismu byl Francis Hutcheson (1694-1747), který jej obhajoval již v roce 1725 jako první razil zásadu o štěstí co největšího počtu lidí.

3.4.2.1 Hume, David

Humova (D. Hume (1711-1776)) morální teorie bývá vykládána jako jistá forma utilitarismu. Podívejme se teď, jaké z toho plynou důsledky pro etiku. Poučí nás o tom hned první pohled do Humova *Zkoumání o zásadách mravnosti* (*Enquiry concerning the principles of morals*). „Ve všech mravních rozhodnutích vyniká... okolnost obecné prospěšnosti; kdekoli vznikne spor... o mez povinnosti, nelze takovou otázku rozhodnout s větší rozhodností, leč poukážeme-li, která strana se nese za pravým zájmem lidstva.“ Tedy prospěchářství, utilitarismus. Od „pravého zájmu lidstva“ je neodmyslitelná idea soukromého vlastnictví. „Otevřená a štědrá ruka přírody nám skýtá málo požitků, ale my si jich dovedeme hojně dobýt uměním, prací a důmyslem. Proto se stala idea vlastnictví nutnou v každé zřízené společnosti, odtud pochází prospěšnost spravedlnosti pro lidi, odtud i vzniká její hodnota a mravní závaznost.“ Prospěšnost – i taková, jež se nás netýká - se nám líbí, vzbuzuje v nás cit radosti, spokojenosti a požitku. Byli-li jsme pozváni do krásně zřízeného bytu bohatého člověka, ještě dlouho „s

upřímným potěšením vzpomínáme na tolik blaha a nedovedeme si vybavit jeho pramen bez nejlibějších pocitů“. Když nám naproti tomu někdo vypráví, že ho někdo chtěl připravit o zděděný majetek, „ihned cítíme, jak se v nás zdvihá rozhořčení proti takovému násilí a bezpráví“. Mravní kritérium je tedy cit libosti nebo nelibosti, jež v nás vzbuzuje vlastní nebo cizí jednání. „Prospěšnost jest toliko míření za určitým cílem; a kdyby cíl nám byl naprosto lhostejný, cítili bychom touž lhostejnosti k prostředkům. Je třeba, aby se projevil nějaký cit, máme-li se rozhodnout pro záměry prospěšné oproti zhoubným.“ Eticky život člověka vyrůstá tedy z citu, najmě z citu pospolitosti. Naproti tomu „rozum, jsa chladný a lhostejný, není pohnutkou k činnosti a řídí toliko popudy žádosti a náklonnosti, udáváje nám prostředky k odvrácení strasti nebo k odvrácení strasti nebo k dosažení blaha“ [1].

3.4.2.2 Adam Smith

Adam Smith (1723-1790), profesor logiky v Glasgowě, podle něhož základem hospodářského života je egoismus, vznikající z touhy po zisku. I žádá si pro tuto touhu svobody, neoklešťované ani etikou, ani zákonem. Stát se má omezovat na ochranu soukromého vlastnictví. Kapitalista poskytuje dělníkovi výrobní prostředky a odměnou za to se mu dostává přírůstek hodnoty; majitel pozemku, který kapitalistovi a dělníkovi propůjčil svou půdu, má nárok na pozemkovou rentu. Práce, kapitál a svoboda jsou podmínky hospodářského života. Lidské vědění rozděljuje Adam Smith na produktivní a neproduktivní; jen vědění, které po sobě zanechá hodnotu, za kterou by si bylo možno později něco koupit, má v Smithových očích cenu. Ne víra, ne idea, nýbrž materiální zájmy vytvářejí lidskou společnost [1].

3.4.2.3 Jeremy Bentham a John Stuart Mill

Nejznámějšími představiteli tohoto učení však byli Jeremy Bentham (1748- 1832) a John Stuart Mill (1808-1873).

Utilitaristé chápali svou filozofickou práci jako snahu stanovit objektivní zásadu pro určení toho, zda je dané jednání správné, nebo špatné. Tuto maximu nazvali principem užitečnosti: jednání je správné podle toho, jak dalece se snaží přinést co největší štěstí co nejvíce lidem. Jak Bentham, tak i Mill interpretovali tento princip jako formu hédonismu, neboť identifikovali štěstí se slastí. V tomto výkladu princip stanoví, že jednání je správné, přináší-li co největší množství slastí co největšímu počtu lidí, jinak je špatné. Jádrem utilitarismu jako filozofie je, že klade důraz na účinek, který určité jednání má. Pokud jednání přináší více prospěšných než škodlivých, pak je správné, jinak správné není. Základním stanoviskem je, že správnost nebo nesprávnost určitého jednání určují jeho *důsledky*, nikoli *motivy*, které k tomuto jednání vedly. Všichni známe případy, kdy lidé jednají s těmi nejlepšími úmysly, ale jejich jednání má přesto strašné následky.

Svůj princip považovali utilitaristé za zcela objektivní. Podle něj si každý může zhodnotit, zda je jednání správné či špatné. Pokud třeba uznáváme hédonismus, pak určit, zda dané jednání přináší převahu slasti nad strastí pro co největší množství lidí, je čistě exaktní záležitost. Prostě spočítáme množství slastí a množství strastí, které

jednání způsobilo, a máme odpověď na otázku, zda je správné či špatné. Bentham šel dokonce tak daleko, že vypracoval detailně metodu takovýchto kalkulací, kterou nazval hédonickým kalkulem. Tento kalkul má sedm složek, jež umožňují změřit množství slasti nebo utrpení způsobené jednáním – složek, jako je intenzita slasti, její trvání apod.

Hlavním důsledkem utilitarismu jako morální teorie je, že oddělil správnost a špatnost jednání od toho, zda je dobrý nebo špatný ten, kdo jedná. Člověk může být morálně dobrý v tom smyslu, že třeba vždy jedná s dobrými úmysly (tj. vždy např. jedná čestně nebo chce mluvit pravdu), avšak hodnotu jednání je třeba oddělit od hodnoty toho, kdo jedná, neboť, jak jsme již uvedli, člověk může být morálně dobrý, a přesto dělá něco, co má nežádoucí účinek. V tom případě by utilitarismus označil toto jednání za špatné, i když vycházelo z dobrých motivů [8].

3.4.2.4 Principy utilitarismu

Utilitarismus je dnes velmi rozšířen. Podle O.Höffa ho lze charakterizovat čtyřmi principy.

- *Princip důsledků:* Jednání je třeba posuzovat podle jeho důsledků.
- *Princip užitečnosti:* Měřítkem důsledků je užitek jednání pro to, co je dobré o sobě.
- *Princip hédonismu:* Dobrem o sobě je naplnění lidských potřeb a zájmů, tedy štěstí. V čem štěstí záleží, to určuje každý sám. Kritériem je radost (libost).
- *Princip sociální:* Nejde jen o štěstí jednajícího, ale o štěstí všech lidí, kteří jsou jednáním zasaženi.

Často se tvrdí, že lidé se na základě své pudové struktury shodují ve svém úsilí o štěstí a že individuální úsilí o štěstí instinktivně spojují s úsilím o všeobecné štěstí [6].

4. SLAST A POŽITEK V KONTEXTU ŽIVOTNÍCH HODNOT SOUBOVÉ ZÁPADNÍ SPOLEČNOSTI.

Nicméně se dnešní doba na Západě zanedlouho od konce I. světové války vrátila k praxi a teorii hédonismu. Představa neomezené zábavy je v nezvyklém protikladu k ideálu disciplinované práce podobně jako uznávání za mravné být posedly prací a ideál naprostého lenošení ve volném čase a o dovolené. Výrobní pás a byrokratická rutina na jedné straně, televize, automobil a sex na druhé činí protikladnou kombinací možnou. Samojediná posedlost prací by přivedla člověka k šílenství stejně tak jako úplná zahálka. Teprve kombinací obou se dá žít. Kromě toho oba protikladné postoje odpovídají ekonomické nutnosti: kapitalismus 20. století je založen na maximální spotřebě zboží a služeb, jakož i na rutinované skupinové práci [5].

. Západní životní styl, který považuje se za nemravný a celkově škodlivý pro člověka. Vůbec jsme si nevšimli – a patrně ani nebyli ochotni všimnout – že to, co

my označujeme za západní kulturu, už delší dobu a tzv. západní životní styl snaživě do sebe vstřebáváme.

Např. angličtina má dodnes výraz *epicure* (rozkošník, labužník, požitkář), který z Epikúrova názoru vychází. Jako mnoho jiných slov nereprezentuje ovšem význam slova *epicure* v dnešním používání přímo filosofii hláсанou samotným Epikúrem. Označuje se jím spíše *labužník*, osoba, jejíž rozkoš spočívá v potěšení z exotických nebo delikátních a vybraných jídel a vzácných vín. Epikuros sám ve skutečnosti léta trpěl žaludečními potížemi a rozhodně nikdy nebyl labužníkem v dnešním slova smyslu. Jedl střídme, pil údajně jenom vodu, přehlížel přepych a rozkoš a vůbec žil velmi odříkavým životem [8].

4.1 Konzumní společnost

V důsledku výrazného ekonomického růstu se mění i celá struktura a fungování společnosti. Růst životní úrovně po stránce materiální, zejména v zemích s vyspělou tržní ekonomikou (např. USA), přináší s sebou průvodní jevy „konzumní společnosti“, která manipuluje lidského jedince na každém kroku, neboť proniká do každodenního stylu života a otevírá možnosti vzniku ryze komerční a konzumní zábavy. Je zdrojem egoizmu a odcizení, což se následně může lehce měnit v nesnášenlivost či fanatizmus, nejpřednější se stávají materiální hodnoty, velkým problémem konzumní společnosti se stává samotná identita člověka.

Protože ve společnosti, která se úplně upsala honbě za majetkem, ziskem a moci setkáváme se jen zřídka s příklady orientace na bytí. Většina lidí považuje existenci na vlastnění za přirozenou, ba fakticky jedinečnou myslitelnou.

Možná, že nejpriznáčnějším příkladem dnešního jevu konzumní mentality je soukromý automobil. Náš věk si zasluhuje být nazýván „věkem automobilů“; pro ekonomiku byla vybudována celá produkce a náš celý život je významně určován růstem či poklesem konzumentů na automobilovém trhu.

Těm, kdo auto mají, se zdá životní nutností; pro ty, kdo ještě žádné nevlastní je symbolem štěstí. Očividně však záliba ve vozech není hluboká trvalá. Je záležitostí náklonnosti krátkodobé, pro vlastníky vozů jen jejich častou změnou. Po dvou letech, dokonce už po jednom roce vlastník auta pozbývá o „starý vůz“ zájem a už obchází prodejny a snaží se udělat „dobrý obchod“ s novým vozidlem.

Existují mnohé jiné formy přivtělování, které nejsou spojeny s fyziologickými potřebami, a tudíž nejsou omezeny. Konzumní postoj by nejraději spolkl celý svět. Konzument je věčný kojeneček, který křičí po láhvi. To je nápadné u patologických jevů, jako jsou alkoholismus a narkomanie. Oba tyto návyky odlišujeme od jiných, protože jejich účinky snižují u návykových osob plnění jejich povinností. Nutkavé kouření není tak odsuzované, protože, i když je také návykové, není na újmu výkonu společenských funkcí kuřáků, nýbrž snad jim „jen“ zkracuje život.

Pokud jde o volný čas, jsou hlavními objekty konzumu auto, televizor, cestování a sex. Mluví se o „aktivitách ve volném čase“, Výstižněji bychom je měli nazývat pasivitami.

Konzumování je snad nejdůležitější formou vlastnění v dnešních průmyslových společnostech. Konzumování má dvojznačnou kvalitu: snižuje strach protože to, co

jsem konzumoval, mi nemůže být odebráno, ale nutí mne také, abych konzumoval stále více, protože to, co jsem již jednou spotřeboval, mne přestává uspokojovat. Moderní konzumenti se mohou docela dobře ztotožnit s rovnicí: *já jsem = co mám a co konzumuji* [5].

4.2 Sekularizace

Výrazným rysem současného životního stylu západu je *sekularizace (zesvětštění života)*. Někdy se v této souvislosti hovoří o devalvaci nesmrtnosti (znehodnocení nesmrtnosti). Člověk už nevěří a ani nechce věřit v Boha. Nevěří, že Bůh by mohl lidský život nějak ovlivnit. Cítí se omezen na tento svět, který si chce zařídit po svém.. Ohromující objevy poslední doby se zdají tento názor podporovat. Ukazují nevídané možnosti člověka. Ukazují i nevídané možnosti jeho sebezničení. Zatím – jako častokrát v dějinách – ho omámily iluzí moci a síly, iluzí pýchy, že bude jako Bůh. Na základě objevů genetického inženýrství si myslí, že bude moci sám stvořit člověka či dokonce vytvořit jiného člověka, který mu lépe vyhovuje; prostě vzít osud světa konečně do svých rukou. Zdá se zbytečně připomínat, že kdykoliv se člověk o něco podobného pokusil, vždycky to špatně dopadlo. Zdá se zbytečné upozorňovat, že dnes prosazované pojetí člověka jako mechanického konstruktů vyměnitelných genů naopak degraduje člověka a vyvolává nebezpečí jeho totálního ovládnutí. Úspěchy seriózního genového bádání ani ostatní úspěchy dnešní vědy samozřejmě stejně jako v minulosti Boha nevyvracejí. Spíš otevírají prostor k nové spiritualitě, k zamyšlení nad zázrakem života. Není-li Boha, může si člověk stanovit morální pravidla, jak uzná za vhodné.

Neexistují-li obecně uznávaná morální pravidla, potom si člověk může dělat, co chce a úprava spolužití s ostatními je založena v podstatě jen na dohodnutých normách přijatých s donucovací mocí státu.

Není-li Bůh považován za společného otce všech lidí, potom není důvod pro ohled k druhému, není místo pro lásku k druhému člověku, pokud nepřináší vlastní uspokojení. Potom je místo jen pro hledání vlastního prospěchu jako základního hodnotícího kritéria lidského jednání .

Ztráta víry v nesmrtnost, v živého Boha, uvolňuje prostor pro snahu užít si ze života co nejvíce, hned a za každou cenu. Je to v podstatě logické. Chybí-li perspektiva věčnosti, pak rozhoduje přítomnost, je tedy nutno užít si co nejvíce dneška a nemyslet na zítřek. Starověké heslo “Carpe diem, carpe noctem” tj. „Užívej dne, uživej noci!“ – nabývá po 2000 letech pro mnohé lidi nové naléhavosti. Dychtění po rozkoši za každou cenu, hledání nových požitků, když stávající se už omrzely, hromadění majetku nekalými praktikami – to vše se stává běžnou normou chování.

Nelze samozřejmě nic namítat proti příjemným stránkám života ani proti tomu, aby člověk měl dostatečnou finanční základnu pro svůj život a aby mohl užít svou rodinu. Lze však namítat proti tomu, aby člověk svým užíváním života škodil sobě i jiným.

Sobectví je dnes skutečně výrazným rysem ve všech oblastech vztahů mezi lidmi. Promítá se i do ekonomiky, kde trh založený na bezohledném zisku je dokonce stále považován za hnací sílu ekonomiky a cestu k maximálnímu možnému blahobytu. Zatím není ochota přiznat, že takto chápaný trh už nedokáže zabránit růstu

nezaměstnanosti, zhoršování životních podmínek a v nastupující společnosti znalostí nedokáže, jak se potvrzuje, zajistit ani optimální přínos pro bohaté [4].

4.3 Individualizace života.

S prosazovaným a oslavovaným sobectvím souvisí i další významný rys současného životního stylu – *individualizace života*. Každý se má starat sám o sebe a nést za to odpovědnost. Není prý ani důvod se o společnost, o nějaké společné dobro starat. Společný zájem dostává v tomto přístupu smysl jen umožňuje-li uspokojovat vlastní zájem jednotlivce bez zřetele na ostatní. Naopak občan usilující o své blaho skrze blaho obce je nutně jaksi podezřelý [4].

Představa vlastního či cizího blaha se však právem pokládá za motiv chtění. Princip, abychom dosáhli individuální blaženosti, se nazývá *egoismus*. Této individuální blaženosti snaží se lidé dosáhnout buď tím, že myslí bezohledným způsobem jen na vlastní blaho a usilují o ně i na úkor štěstí cizích individualit (čistý egoismus), nebo tím, že podporují cizí blaho, protože si pak slibují nepřímou od šťastných cizích individualit příznivý vliv na vlastní osobu, nebo proto, že se obávají, že poškození cizích jedinců by ohrozilo i jejich vlastní zájem (morálka chytrosti). Zvláštní obsah egoistických mravních principů bude záviset na tom, jakou představu si člověk tvoří o své vlastní či cizí blaženosti. Podle toho, co pokládá za nejvýznačnější hodnotu života (blahobyt, naději na blaženost, vysvobození z různého zla atd.), určí obsah svého egoistického úsilí [7].

Někteří lidé se mohou zprva snažit o dosažení bohatství jako prostředku ke slasti, po čase se mohou začít na bohatství dívat jako na samotný cíl. Začnou být „zaměřeni“ na hromadění majetku a zapomínají na původní účel (Takoví lidé jsou obvykle nazýváni „lakomci“ či „skrbliky“). Tito lidé mohou být tak silně motivováni hromaděním peněz, že slast přehlídají nebo dokonce odmítají jakýkoli požitek jako bezcenný, pokud by byl překážkou hromadění majetku. Všichni známé novinové články o mužích a ženách, kteří žijí nuzných podmínkách (někteří i umírají z hladu), přestože vlastní celé jmění ukryté v matraci. Hromadění peněz, nikoli slast, je pro ně cílem. Hédonik však bude tvrdit, že lakomec vlastně dosahuje slasti tím, že hromadí peníze. Lakomec se pouze vzdává obvyklých prostředků ke slasti, jako jsou kvalitní bydlení, dobré jídlo apod. Peníze nejsou samy o sobě cílem – spíše se staly jediným prostředkem k dosažení slasti, avšak slast je tu stále cílem, o který usiluje [8].

Pozorováním života chce získat objasnění, převládá-li ve světě zalíbení či nelibost. Co se člověku jeví jako dobro a štěstí, nechává procházet před prohlížejícím rozumem, aby ukázal, že se všechno domnělé uspokojení při přesnějším přihlédnutí jeví jako *iluze*.

Je to iluze, domníváme-li se, že ve zdraví, mládí, svobodě, slušné existenci, v lásce (pohlavním požitku), soucitu, v přátelství a rodinném životě, v pocitu cti, v poctách, slávě, vládě, náboženském povznesení, v činnosti vědecké a umělecké, v naději na život na onom světě, v účasti na kulturním pokroku máme prameny štěstí a uspokojení. Při střízlivém pozorování přináší do světa každý požitek více zla a bídy než radosti. *Nepříjemnost kocoviny je vždy větší než příjemnost opojení* [7]. Například holdujeme-li kokainu, může nám to skýtat slast, ale nepřestaneme-li, způsobí nám to fyzické a

duševní chátrání. Nelibost ve světě zdaleka převládá [8]. Žádný člověk, ani člověk poměrně nejšťastnější by nechtěl, kdyby byl tázán, prožít svůj bídný život podruhé .

Člověk není jednotně organizovaná bytost. Žádá stále více, než mu svět dobrovolně dává. Příroda nám dává pocítit nejrůznější potřeby; mezi nimi jsou takové, jejichž uspokojení ponechává naší vlastní činnosti. Bohaté jsou dary, které nám přidělila, ale ještě bohatší je naše žádostivost. Zdá se, že jsme zrozeni k nespokojenosti [7]. Jaké jsou vlastně vzorce chování a přístupy, jaké jsou charakteristické rysy současného životního stylu v tzv. vyspělé části světa.

4.3.1 Vzory požitků

Co je požitek? I když se slova používá v různých významech, lze ho definovat jako uspokojení nějaké tužby, která nevyžaduje aktivního úsilí (ve smyslu živosti), aby byla ukojena. Taková tužba může nabýt vysoké intenzity: touha mít společenský úspěch, vydělat hodně peněz, vyhrát v loterii; běžný sexuální požitek, z jídla podle libosti; vyhrát závod; povznesenou náladu pod vlivem pití, transu drog; ukájet sadistickou žádostivost nebo vášně zabíjet či na kusy roztrhat vše živé.

Aby ovšem lidé dosáhli bohatství nebo slávy, musí být velmi aktivní ve smyslu zaneprázdněnosti, nikoli však ve smyslu „spoluvytváření“. Když dosáhnou svého cíle, možná zajásají, budou naplnění vzrušením, intenzívně uspokojeni, mohou mít pocit, že dosáhli „vrcholu“. Ale vrcholu čeho? Tužby hédoniků , uspokojování stále nových žádostivostí, požitky současné společnosti produkují různé stupně *dráždění*. Nemohou však naplňovat *radostí*. Skutečný nedostatek radosti je naopak nutí vyhledávat stále nové, stále dráždivější požitky.

Požitky a prudká vzrušení zanechávají pocit smutku po takzvaném vrcholu, kterého bylo dosaženo; neboť rozkoš byla prožita, ale „nádoba“ nevzrostla. Vlastních vnitřních sil nepřibylo. Člověk se pokusil prolomit nudu netvůrčí činnosti a na okamžik k tomu soustředil všechnu svou energii- mimo rozum a lásku. Pokusil se stát nadčlověkem, aniž by byl člověkem. Zdá se mu, že se mu podařilo dosáhnout momentu triumfu, ale triumf následuje hluboký smutek: protože se nic nezměnilo v něm. Sex bez lásky, který je „vrcholem požitku“, intenzivního vzrušení, jež nutně končí zklamáním. Radost ze sexu prožíváme jen tehdy, je-li tělesná intimita současně intimitou lásky [5].

Vzory požitků nabízejí v bohaté míře média. Působivé obrazy na televizních obrazovkách ovlivňují představivost a nabízejí připodobnění reálného života tomu, co ukazuje obrazovka. V komerčním prostředí a ve společnosti, v níž se pyšně zdůrazňuje, že všechna tabu padla, otevírá se tak široký prostor nejen pro nemorální vzorce chování či pro falešný obraz života, ale především přestává se rozlišovat dobro a zlo, dokonce zlo je přijímáno stále více jako samozřejmost, či alespoň něco, proti čemu nelze bojovat. Relativizuje se morálka, relativizuje se zlo, otevírá se prostor pro cokoliv. Však si člověka zvykne.

Naproti tomu se zdá, že boj za široké prosazení a uzákonění interrupcí je pro tyto modernisty úspěšně dobojován. Podle statistik už zhruba 52 miliónů dětí ročně nespátí světlo světa, protože se jich matky zbavily v těhotenství. Dle údajů OSN končí ve světě ročně interrupcí víc než čtvrtina těhotenství. Nejen to. Většina obyvatelstva

dnes už zjevně považuje interrupce za něco běžného, samozřejmého, za součást výdobytku pokroku. Lidé opačného názoru jsou považováni za tmáře patřící do středověku. Tvrdí se, že embryo ještě není člověk, protože nemá vyvinuty všechny lidské funkce. Nevysvětleno zůstává, proč po příchodu na svět tentýž tvor, který stále nemá vyvinuty všechny lidské funkce, který nevidí, nemluví a je zcela bezmocný, je už za člověka považován. Nevysvětleno zůstává, proč usmrcení takového bezmocného dítěte po jeho narození je trestné, zatímco před porodem jde o hygienický zásah. Zde zřejmě zůstává další úkol pro hlasatele kultury zla, aby uznali, že obojí je vražda, ale že vražda vlastně není nic špatného, jestliže likviduje život, který neodpovídá požadované kvalitě. Ostatně v úvahách z oblasti genového inženýrství už tyto nápady opatrně zaznívají.

Dychtivost po požitku za každou cenu nemůže být pochopitelně nikdy uspokojena a proto stále hledá nové a nové způsoby, často za cenu riskování vlastního života s cílem dosáhnout zvýšení adrenalinu a žádoucího vzrušení. Vytváří se tak zcela otevřený prostor pro nástup kultury zvrácenosti a dnes už cílevědomě šířené kultury smrti. Média zjišťují, že právě to poslouží k přilákání zájmu diváků.

A tak se dočteme, že jedna britská televize vysílala pořad o čínském umělci, který pojídal maso mrtvého dítěte. Čteme o novince jedné kanadské televizní stanice, kde během řádných televizních zpráv moderátoři a moderátorky postupně odkládají své svršky až do naha. Zdůvodnění inspirátorů této formy? Žijeme v šíleném světě tak proč se o něm nedovídat šíleným způsobem.

Čteme, jak jeden německý patolog si vydělává tím, že jezdí po světě a předvádí veřejné pitvy. V Paříži zase mají autobus, který provádí okružní jízdy městem, zatím co pasážeři, se věnují sexuální zábavě.

Chceme být tolerantní. Ať se každý baví jak umí. Jenomže máme být tolerantní i k tomu, jak taková kultura učí zvrácenosti naše děti, budoucí generaci, která stěží dovede už rozlišit, co je normální? Ostatně už to pomalu nedokážeme rozlišit ani my. Zvykáme si.

A tak jen bereme tolerantně na vědomí, že rostoucí zájem mezi mladými získává tzv. coolness dramatika – divadelní hry plné sexu, násilí, snů a deziluze.

Chování ovlivněné televizí, ale i rodiči. Čísla o vraždách, sebevraždách, o násilí, zejména mladistvých, rostou. Školák zastřelí učitelku, nezletilec zastřelí matku, zvýšil se počet sebevražd u dětí take. Začínáme se zabíjet nejrůznějšími způsoby. Zdá se, že se to daří.

Přes 5 miliónů lidí umírá ročně na choroby z infikované vody. V Africe je víc než 30 miliónů ohroženo akutním nedostatkem jídla, přes 40 miliónů lidí je pozitivních na HIV a nejméně 20 miliónů už na AIDS zemřelo. Zhruba 200 miliónů lidí ve světě konzumuje ilegálně drogy . bohatém Norsku každá pátá pitva zjišťuje předávkování drogami, zejména heroinem. Tamní ministryně sociální péče to vysvětluje tím, že lidé sice mají vše, co potřebují, ale neustále se snaží nalézt své místo, smysl života. Nevědí-li, kde ho najít jinde, uchylují se k drogám.

Významnou úlohu hrají v této propagaci kultury zla bojové počítačové hry. Byly původně vyvíjeny v USA pro výchovu u vojenských speciálních jednotek. Měly překonat přirozenou bariéru rekrutů před usmrcením protivníka v boji. Za 2. světové války a později za války v Koreji se totiž zjistilo, že jen 15% vojáků bylo připraveno střílet na nepřítele s úmyslem ho usmrtit. Trénink s počítačovými hrami, tj. trvalé a opakované střílení na virtuálního nepřítele, má zbavovat morálních skrupulí. Toto

zbavení citu u policie a u vojáků skutečně funguje. Dnes se stává hitem mezi mladými

Jestliže ve státě Kentucky 14letý hoch, který nikdy neměl v ruce skutečnou zbraň a cvičil se jen na počítači, přišel do své školy, 8x vystřelil a trefil 8 lidí do hlavy, tři z toho smrtelně, lze vážně tvrdit, že to počítačové cvičení neovlivnilo?

V Michiganu dokonce 6letý chlapec vychovaný videofilmy a počítačovými hrami, zastřelil 6leté děvčátko, aniž měl tušení, co udělal a proč.

Je možno uvádět další a další údaje i statistiky o růstu násilí dokládající brutalizaci společnosti a současně její ohrožení.

V kultuře západu, jehož jsme součástí, vítězí a zdá se, že zvítězil egoistický pragmatismus, ztratily se ideály a vize, změnila se a mění škála uznávaných hodnot. To není důsledek technického pokroku či vzdělání. Není to ani důsledek globalizace. Ta jen urychluje probíhající procesy. Je to důsledek radikálního prosazování egoismu, požitkářství, spotřebitelské mentality [4].

5. CHARAKTERIZACE SKUPINY RESPONDENTŮ NA VESNICI ORÁČOV RAKOVNICKÉHO OKRESU.

Rozhodla jsem provést svůj výzkum ve vesnici Oráčov. Oráčov leží 15 km západně od Rakovníka, v západním cípu Středočeského kraje. První písemná zpráva pochází z roku 1295. Obec se nachází v nadmořské výšce 393 metru. V současné době zde žije 383 obyvatel Oráčov tvoří malebná, klidná krajina se zelenými údolími, bizarními útvary, mokřady a zatopenými lomy. Pamětihodnosti Oráčova: kostel svatého Jakuba Většího na návsi; Boží muka na východ od vesnice; hradiště Starý zámek, archeologické naleziště, směrem na jihozápad z vesnice; kostel Českobratrské církve evangelické. Dnes je Oráčov spádovou obcí, nabízející některé služby. Obec nabízí vlakové spojení do Rakovníka a do Bočova nad Teplou, autobusem se lze dopravit do Rakovníka, Jesenice. Je zde dvě prodejny potravin, hospoda. Dále je pošta, materská školka, veřejná knihovna. Je obec Zatecké chmelařské oblasti, kde se pěstuje na 36,9 ha ten nekvalitnější chmel uznávaný na celém světě. Zemědělské družstvo LUPOFIT ve vesnici se zabývá rostlinou prvovýrobou, především pěstováním řepky, pšenice, brambor atd. Společnost KAMENOLOMY ČR s.r.o. - Kamenolom **Oráčov** - zajišťují těžbu, výrobu a prodej drceného kameniva pro betonárky, obalovny asfaltových směsí, silniční a inženýrské stavby, kamenivo pro kolejová lože a regulaci vodních toků .

Pro výzkum jsem zvolila techniku dotazníkového šetření životních hodnot s ohledem na slast a požitek. Konečný soubor dotazovaných obyvatel tvořilo 61 lidí. Za soubor respondentů jsem zvolila 40 žen, 21 mužů z nichž mladež, od patnácti do devatenácti let, tvořilo 12 lidí. Výzkumu se zúčastnili učitele, podnikatele, řidiče, sociální pracovníci, obchodníci, studenti, duchodci a jiné. Byli tazáni lidé s základním vzděláním především studenti 14, středoškolským bez maturity 9, středoškolským s maturitou 25, vysokoškolským 13.

6. NÁVRH DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ ŽIVOTNÍCH HODNOT RESPONDENTŮ S OHLEDEM NA SLAST A POŽITEK.

Vážený dobrovolníku,

ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku, který se týká šetření životních hodnot s ohledem na slast a požitek a bude sloužit jako podklad pro vypracování analýzy nezbytné pro dokončení mé bakalářské práce v studiu oboru Provoz a ekonomika - práce na české zemědělské univerzitě v Praze.

Není-li uvedeno jinak, rozhodněte se prosím pro jednu možnost a označte ji v odpovídajícím okénku. **Odpovídejte prosím pravdivě, dotazník je zcela anonymní,** veškeré údaje budou použity výhradně pro zpracování mé bakalářské práce.

Kompletní dotazník

1. Jste :

muž

žena

2. Věkově spadáte do kategorie:

15-19 let 45-49 let

20-24 let 50-54 let

25-29 let 55-59 let

30-34 let 60-64 let

35-39 let 65-69 let

40-44 let 70 a více let

3. Jaké je Vaše nejvyšší dokončené vzdělání?:

- nedokončené základní
- základní
- středoškolské bez maturity
- středoškolské s maturitou
- VOŠ, vysokoškolské

4. Jste (lze zaškrtnout více možností):

- student
- pracující student
- pracující
- v domácnosti
- bez zaměstnání
- důchodce
- pracující důchodce
- jiné

5. Jaké je vaše zaměstnání ?(vypište)

.....

6. Jaký minimální příjem by pro Vás byl dostatečný?:

- 5000- 9999 Kč
- 10000-14999 Kč
- 15000-19999 Kč
- 20000-24999 Kč
- 25000-29999 Kč
- 30000-34999 K
- 35000 Kč a více

7. Práce je pro Vás:

- zdrojem živobytí
- nutností
- potěšením
- jiné

8. Z následujících možností sestavte vlastní žebříček hodnot. Vybrané hodnoty očíslete podle toho, jak dané možnosti preferujete. Pro Vás nejvyšší hodnotu označte číslem 1 a pokračujte dále:

- přátelé
- rodina, děti
- záliby, koníčky
- zdraví
- sex
- dobré jídlo
- vzdělání a vzdělávání dle vlastního výběru

- kariéra, úspěch v zaměstnání
- majetek
- peníze
- být užitečným druhým
- život
- jiné

9. Který z následujících vyroků je nejbližší Vašemu názoru:

- každý svého štěstí strůjcem
- jeden za všechny, všichni za jednoho
- já na bráchu, brácha na mě
- jsou hodnoty, za niž stojí za to zemřít

10. Jak trávíte svůj volný čas ? Očíslujte podle preferencí. Pro vás nejvyšší hodnotu označte číslem 1 a pokračujte dále:

- čtením knih
- u počítače
- u televize
- nic neděláním
- procházkami
- práci na zahradě
- sportováním
- posezení s přáteli
- kulturou
- žádný nemam
- sex
- jinak

11. Berete, jako způsob odpočinku (lze zaškrtnout více možností) ?:

- alkohol
- kouření
- drogy
- spánek
- sex
- zábava
- aktivní odpočinek
- dobré jídlo
- jiné

12. Snažíte se dosáhnout svých cílů za každou cenu (i na úkor jiným) ? :

- často
- nikdy
- vždycky
- málo kdy

13. Jaký je váš pocit z Vašeho života jako celku?:

- skvělý
- potěšující
- většinou uspokojivý
- smíšený
- většinou neuspokojivý
- nešťastný
- příšerný

14. Jaký je váš smysl života?:

- co nejvíce užít
- dlouhý a spokojený život
- být užitečným ostatním
- jiné

15. Co Vám v životě chybí ?

.....

16. Považujete sebevraždu za možné ukončení života?:

- za žádných okolností
- v případě choroby
- pro nešťastnou lásku
- při nesnesitelné bolesti
- z jiných důvodů.....

7. INTERPRETACE VÝSLEDKŮ ŠETŘENÍ.

Na základě prostudovaných materiálů ve své práci pro výzkum vycházím z těchto pracovních hypotéz :

1. lidé se soustředí výhradně na materiální záležitosti
2. práce pro lidi je nutností a ne jinak
3. na vrcholu zebříčku hodnot budou hédonicky chápány hodnoty štěstí
4. většina tráví svůj volný čas pasivně u televize i počítače, a zanedbávají hodnoty kultury

1 hypotéza :

Dostatečný minimální příjem: 10000 – 14999 Kč u 8 žen a 2 mužů – 15,4%, 15000 – 19999 Kč u 12 žen a 2 mužů – 21,5%, 20000 – 24999 Kč u 11 žen a 4 mužů – 23%, 25000 – 29999 Kč u 2 žen a 8 mužů – 15,4%, 35000 Kč a více u 4 žen a 7 mužů – 17%.
Chybí peníze u 12 žen a 8 mužů, klid, pohoda u 3 žen a 4 mužů, zdraví u 5 žen a 1 muže, láska u 1 ženy a 2 mužů, životní partner u 3 žen a 1 muže.

77,5% žen více spokojeny s nižším příjmem 15000 – 25000 Kč, 60% mužů by přáli větší ohodnocení své práci 25000 a více..

Téměř u 34 % dotazovaných v první řadě jsou peníze jako převažující měřítko jejich přání. Nelze samozřejmě nic namítat proti tomu, aby člověk měl dostatek. Lze však namítat proti tomu, aby po čase člověk se nedíval na peníze jako na samotný cíl, a tím škodil sobě i jiným („lakomci“).

2 hypotéza:

práce je zdrojem živobytí u 21 žen a 19 mužů – 61,5%, nutnosti u 8 žen a 5 mužů – 20% , práce je potěšením u 5 žen a 7 mužů – 20%.

Pro 20% lidí práce je potěšením, není to tak mnoho. Pro ostatní 80% možná omezená nabídka pracovních příležitostí, nemají dostatečný výběr práci aby jich zaujala, a nebo od přírody jsou pasivní a že nechtějí pracovat nebo něco dělat, když k tomu nejsou oháněni materiálními pohnutkami...hladem.

3 hypotéza:

U žen zebříček hodnot podle preferencí : rodina, děti – 50%, zdraví – 55%, záliby, koníčky – 15 %, přátelé - 42,5%

U mužů zebříček hodnot podle preferencí : zdraví – 29%, rodina, děti- 36%, peníze – 20%, přátelé – 40%

Většina lidí nachází prameny štěstí a uspokojení ve zdraví, rodinném životě a přátelství. Způsob odpočinku: alkohol u 2 žen a 5 mužů, kouření u 7 žen a 4 mužů, *spánek* u 27 žen a 24 mužů, *zábava* u 19 žen a 10 mužů, sex u 6 žen a 7 mužů, *aktivní odpočinek* u 11 žen a 10 mužů, *dobré jídlo* u 13 žen a u 10 mužů.

Převažují odpočinek jako je spánek u 78,5%, zábava u 44,6%, dobré jídlo u 35,4%, aktivní odpočinek u 32,3%, sex u 20%. Malý počet lidí, kteří kouří (17%) a konzumují alkohol (10,7%). Ve věkové skupině 15 –19 let dnes kouří třetina dotazovaných.

Výrok, který je nejbliže: *každý svého štěstí strůjcem* u 28 žen a 18 mužů – 70,8%, *jeden za všechny, všichni za jednoho* u 4 žen a 2 mužů – 9,2%, *já na bráchu , brácha na mě* u 4 mužů – 6,1%, *jsou hodnoty, za niž stojí zemřít* u 5 žen (4 ženy 15 – 19 let) a 3 mužů – 12,3%

Rys současného životního stylu - individualizace života – každý se má starat sám za sebe a nést za to odpovědnost, není důvod se o někoho, o nějaké společné dobro starat, odmítání solidarity. Potřeba dávat, sdílet, vědomě přinášet oběti po druhé se dá ještě nalézt u lidí, zejména mladších (15 – 19 let) .

Dosažení cílů za každou cenu (i na úkor jiným) : *často* u 2 žen a 2 mužů – 6,1%, *nikdy* u 10 žen a 11 mužů - 32,3%, *vždycky* u 5 žen a 4 mužů - 13,8%, *málo kdy* u 18 žen a 7 mužů – 38,5%.

Dychtivost po požitku za každou cenu (13,8%) nemůže být pochopitelně nikdy uspokojena a proto hledá nové a nové způsoby, často za cenu riskování vlastního života (např. horolezci) s cílem dosáhnout žádoucího vzrušení.

A obráceně , nacházíme nemálo lidí, kteří nemohou vystát sobectví 32,3%

Smysl života : *co nejvíce užít* u 6 žen a 11 mužů, *dlouhý a spokojený život* u 20 žen a 9 mužů, *být užitečným ostatním* u 8 žen a 2 muže.

26,1% chce co nejvíce užít bez ohledu na to, že svým užíváním života budou možno škodit sobě i jiným; prožít dlouhý a spokojený život chce 44,6%. Jsou ještě lidé, ale jich je málo, kteří ochotní pomáhat jiným 15,4%.

Sebevražda : *za žádných okolností* u 20 žen a 12 mužů – 49,2% , *v případě choroby* u 7 žen a 4 mužů – 17%, *pro nešťastnou lásku* u 1 ženy a 1 muže - 3%, *při nesnesitelné bolesti* u 7 žen a 6 mužů –20%, *z jiných důvodů* u 5 žen a 2 muže –10,8%.

Jenom pro sebe u 50,8 % (na vrcholu žebříčku hodnot může být například ideologie - morálka nebo požitek, slast), to znamená, že člověk nebere ohledy na ostatní lidi. Sebevražda může být způsobena strachem z bolesti, strachem z bezmocnosti. Podle Epikura každá bolest je špatná a měli bychom se jí vyhýbat nebo ji minimalizovat, je-li to možné. Každopádně se dá říci, že dotyčnému člověku přinese užitek - resp. je motivována snahou o užitek, stejně tak jako snaha jakéhokoliv člověka je pouze snahou o maximalizaci svého užitku. Užitek nemyslím z materiálního hlediska, ale především z duchovního. Hlavním užitkem člověka je především víra v to, že to co dotyčný dělá je to nejlepší co může udělat.

4 hypotéza:

Volný čas u žen : televize – 15%, počítače – 15%, posezení s přáteli – 20%, čtením knih – 12,5%, procházkami – 12,5% .

Volný čas u mužů: počítače – 20%,televize – 16%, posezení s přáteli – 16%, sportováním – 16%, čtením knih – 12%.

Nejvíce lidí svůj volný čas tráví pasivními aktivitami sledováním televizi a u počítače. Epikurejci klali velký důraz na přátelství, tak i v současné době největší část dotazovaných tráví svůj volný čas s přáteli. Nízký zájem o čtení knih a oblast kultury.

8. SROVNÁNÍ KONSUMNÍHO ŽIVOTNÍHO STYLU S ANTICKÝM EPIKUREJSMEM; CHARAKTERIZACE NEKONZUMNÍCH ŽIVOTNÍCH STYLU.

Stojíme na konci putování časem, na konci putování myslí významné osobnosti dějin filosofie. Opouštíme myšlenky Epikura a jeho učení, jenž zemřel šťastný, protože prožil život v blaženosti. Hédonismus jako učení má závažné důsledky pro život a pro pochopení lidské přirozenosti i na první pohled jeví přijatelně, avšak při hlubším zkoumání má jisté nedostatky.

Výsledkem je stále důslednější prosazování životního stylu založeného na násilí, neuspokojené hledání stále nových a nových požitků až zvrácenosti, a v důsledku toho stále větší ohrožení člověka i společnosti .

Takový životní styl nemůže být a ani není životním stylem pro nové tisíciletí. Je násilně vnášen do společnosti, převážně v zájmu zisku, v zájmu snížení světové populace, která se zdá ohrožovat tu bohatší a mocnější část, dokonce lze říci, že v zájmu sil zla působících ve světě.

Teoretické úvahy o dané lidské přirozenosti prokazují, že hédonismus nemůže vést ke štěstí i proč k němu nemůže vést. Ale i bez teoretické analýzy z dostupných údajů vyplývá, že náš způsob „ honby za štěstím“ nejvyšší dobro nevytváří. Jsme společností notoricky nešťastných lidí: osamělých, úzkostných, deprimovaných,destruktivních, závislých – lidí, kteří jsou rádi, když se jim podaří zabít čas, který se tak tvrdě snaží ušetřit.

Náš současný společenský řád nás činí nemocnými a že směřuje k ekonomické katastrofě, nezměníme- li radikálně svůj společenský systém, tj. svůj způsob života.

„ Jen drastické ekonomické a technologické změny v globální úrovni podle organizačního plánu mohou „zabránit velké a posléze globální katastrofě“. Ekonomická změna je možná pouze za předpokladu, že *dojde k základní změně lidských hodnot a postojů* .

Nutnost radikální změny člověka se nevynořuje jen jako etický nebo náboženský požadavek, ani jen jako požadavek psychologický, vyplývající z patologické povahy

současného společenského charakteru, ale jako podmínka holého přežití lidstva. Správně žít už neznamená jen dodržovat etická nebo náboženská přikázání.

Poprvé v historii závisí *fyzické přežití lidstva na radikální změně lidského srdce*. Avšak změna lidského srdce je možná jen v té míře, v jaké dochází k drastickým ekonomickým a společenským změnám: ty dávají lidskému srdci šanci na změnu a kuráž i představitost, jak jí dosáhnout.

9. ZÁVĚR

Cílem práce za prvé bylo zjištění životních hodnot skupiny respondentů ve vesnici Oráčov s ohledem na slast a požitek a srovnání konsumního životního stylu s antickým epikureismem. Za druhé bylo charakterizovat nedostatky této teorie a jaké jsou vážné důsledky pro člověka a společnost oni přinášejí.

Na základě prostudovaných materiálů ve své práci pro výzkum jsem vycházela z těchto pracovních hypotéz :

1. lidé se soustředí výhradně na materiální záležitosti

Výsledky ukazují že ženy více spokojeny s nižším příjmem, než muži, kteří by přáli větší ohodnocení své práci.

Téměř u třetiny dotazovaných v první řadě jsou peníze jako převažující měřítko jejich přání. Zde uvedené hodnoty mají svou nezpochybnitelnou cenu (bez peněz se nikdo neobejde, nikdo nechce spát pod mostem a bát se, zda nebude mít zítra hlad), ale problémem se stává člověk, jenž tyto věci chápe jako životní hodnoty jediné, nebo hlavní.

2. práce pro lidi je nutností a ne jinak

Pro pětinu dotazovaných práce je potěšením, není to tak mnoho. Výzkum ukázal, že pro ostatní lidí práce je živobytím, nutností, možno to je způsobeno tím, že lidé nemají dostatečný výběr práci, nemohou najít tu, která by jich zaujala, nebo že od přírody jsou pasivní a že nechtějí pracovat nebo něco dělat, když k tomu nejsou oháněni materiálními pohnutkami...hladem.

3. na vrcholu zebříčku hodnot budou hédonicky chápané hodnoty štěstí

Většina lidí nachází prameny štěstí a uspokojení ve zdraví, rodinném životě a přátelství. Převažují odpočinek jako je spánek, zábava, dobré jídlo, aktivní odpočinek, sex. Zaznamenáno ne tak mnoho lidí, kteří kouří a konzumují alkohol.

Rys současného životního stylu - individualizace života – každý se má starat sám za sebe a nést za to odpovědnost, není důvod se o někoho, o nějaké společné dobro starat.

Potřeba dávat, sdílet, vědomě přinášet oběti po druhé se dá ještě nalézt .Dychtivost po požitku za každou cenu (13,8%) . A obracené , nacházíme nemálo lidí, kteří nemohou vystát sobectví 32,3% .

Většina lidí chce co nejvíce užít a prožít dlouhý a spokojený život . Jsou ještě lidé, ale jich je málo, kteří ochotní pomáhat jiným15,4%.

Jenom pro sebe u 50,8% (na vrcholu žebříčku hodnot může být například ideologie - morálka nebo požitek, slast), to znamená, že člověk nebere ohledy na ostatní lidi při realizace sebevraždy.

Výzkum ukázal že u většiny lidí smyslem života je naplnění potřeb a zajmu.

4. většina tráví svůj volný čas pasivně u televize i počítače, a zanedbávají hodnoty kultury

Nejvíce lidí svůj volný čas tráví pasivními aktivitami sledováním televizi a u počítače. Největší část lidí tráví svůj volný čas s přáteli. Výzkum ukázal že většina lidí mají nízký zájem o čtení knih a oblast kultury.

Změny životních hodnot nejen odrazem technologických změn, ale také sociální změny, jakým je demokratizace politického a společenského života . Životní podmínky stále a stále zhoršují, většina lidí ve vesnici mají malý měsíční příjem, musejí hodně pracovat, abychom zlepšili svůj život, postarali se o rodinu. Možno zvýšení měsíčního příjmu změni i jejich žebříček hodnot.

A možno vysvobození je pouze v Bohu. Není – li Bůh považován za společného otce všech lidí, potom není důvod pro ohled k druhému, není místo pro lásku k druhému člověku, pokud nepřináší vlastní uspokojení.

Avšak změna lidského srdce je možná jen v té míře, v jaké dochází k drastickým ekonomickým a společenským změnám.

10. SEZNAM LITERATURY

- 1 Vladimír Neff , *Filosofský slovník pro samouky neboli Antigorgias* , Mladá fronta, Praha 1993
- 2 Luciano De Crescenzo , *Příběhy Řecké filosofie, Dokořán*, Praha 2004
- 3 Thorsten Paprotny , *Stručné dějiny antické filozofie*, Portál, Praha 2005
- 4 JUDr. Bedřich Vymětalík. *Výzva pro Evropu: za kulturu života proti kultuře bezohledného materializmu*, 2002
- 5 Erich Fromm, *Mít nebo být ?*, Naše vojsko, Praha 1992
- 6 Arno Anzenbacher, *Úvod do filosofie*, Statní pedagogické nakladatelství, Praha 1990
- 7 Rudolf Steiner , *Filosofie svobody*, Baltazar, 1991
- 8 Popkin, Richard H., *Filozofie pro každého*, nakladatelství Ivo Železný, Praha 2000
- 9 Diogenes Laertios, *Životy, názory a výroky proslulých filosofů*. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1995

11. PŘÍLOHY

	<i>15 –19 let</i>		<i>20 - 29 let</i>		<i>30 - 39 let</i>		<i>40 -49let</i>	
	žena	muž	žena	muž	žena	muž	žena	muž
1. <i>Vzdělání:</i>								
základní	8	2						
středoškolské bez maturity			1	1			1	2
středoškolské s maturitou	1	1	6	1	5	1	3	2
vysokoškolské			3	2	1	4	3	
2. <i>Jste :</i>								
student	9	3	1					
pracující student			5	1	2			
pracující			4	2	4	5	6	3
bez zaměstnání				1			1	1
3. <i>Dostatečný min. příjem:</i>								
10000-15000 Kč	4		1				1	
15000-19999 Kč	4	1	3	2			2	
20000-24999 Kč	1	1	4		2		3	1
25000-29999 Kč		1	2	1	2			2
35000 a více				1	2	5	1	1
4. <i>Práce je :</i>								
zdrojem živobytí	4	1	7	3	4	5	5	4
nutností	4	2	1	1	3	1	1	
potěšením			2		1	4		1
5. <i>Jaký výrok je nejlíže pro Vás :</i>								
každý svého štěstí strůjcem	6	2	9	3	3	3	7	2
jeden za všechny, všichni za jednoho	1		1		2			1
Já na bráchu, brácha na mě		1				1		1
Jsou hodnoty, za niž stojí zemřít	4			1	1	1		
6. <i>Berete li jako způsob odpočinku:</i>								
alkohol		1	1	1			1	3
kouření	3	1		1			2	1
spánek	7	3	10	4	4	4	4	4
zábava	7	2	6	1	5	2	4	1
sex	1	1	4	1		3	2	2
aktivní odpočinek	3	1	2	1	3	2	1	3
dobré jídlo	3	1	2	2	3		5	4

	<i>15 –19 let</i>		<i>20 - 29 let</i>		<i>30 - 39 let</i>		<i>40 -49let</i>	
	žena	muž	žena	muž	žena	muž	žena	muž
7.Dosažení cílů za každou cenu:								
často		1	1	1			1	1
nikdy	1		3		2	1	3	3
vždycky	2		1	2		1		
málo kdy	5	2	5	1	4	3	3	
8. Pocit ze života:								
skvělý	1	1	1	1	1	1		
potěšující	2		4	1	2	1		
většinou uspokojivý	3		4		1		6	
smíšený	2	2	1	2	2	2		3
většinou neuspokojivý					1		1	
nešťastný			1					
příšerný	1					1		1
9. Smysl života:								
co nejvíce užít	4	3		2	2	3		1
dlouhý a spokojený život	2		9	1	2	3	5	1
být užitečným ostatním	1		1		1		2	1
jiný	1		1	1	1			1
10. Co v životě chybí:								
klid, pohoda			1	1		2	1	1
zdraví					1		2	
láska		1		1			1	
životní partner			1			1		
peníze	3	2	3	1	1	2	3	1
sex a peníze	1					1	1	
porozumění	1				1			
nic	4		4	1	2		1	
11. Sebevražda jako možné ukončení života:								
Za žádných okolností	6	1	4	2	2	4	4	1
v případě choroby	1	1	4	1	2	1		
pro nešťastnou lásku	1			1				
při nesnesitelné bolesti		1	1		1	1	1	2
Z jiných důvodů	1		1			1	2	1

	50 - 59 let		60 - 69 let		70 a více	
	žena	muž	žena	muž	žena	Muž
1. Vzdelání:						
základní	2		1	1		
Středoškolské bez maturity		4			1	1
středoškolské s maturitou	2		2	1		2
vysokoškolské	1					
2. Jste :						
student						
pracující student						
pracující	4	4		1		
bez zaměstnání	1					
důchodce			3	1	1	3
3. Dostatečný min. příjem:						
10000-15000 Kč			2		1	2
15000-19999 Kč	2		1			1
20000-24999 Kč	2	1		1		
25000-29999 Kč		3		1		
35000 a více	1					
4. Práce je :						
zdrojem živobytí	3	4	1	1		1
nutností			1	1	1	
potěšením	1		1			2
5. Výrok je nejbliže :						
každý svého štěstí strůjcem	4	3	3	2	1	3
jeden za všechny, všichni za jednoho		1				
Já na bráchu, brácha na mě						
Jsou hodnoty, za niž stojí zemřít	1					
6. Berete li jako způsob odpočinku:						
alkohol						
kouření		1	2			
spánek	4	4	3	2	1	3
zábava		1		2		1
aktivní odpočinek	2	1		1		1
dobré jídlo		1		1		1

	50 - 59 let		60 - 69 let		70 a více	
	žena	muž	žena	muž	žena	muž
7. Dosažení cílů za každou cenu:						
často	1					
nikdy	1	2	2	2	1	3
vždycky	2					
málo kdy	1	2	1			
8. Pocit ze života:						
skvělý						
potěšující	1		1			
většinou uspokojivý	2	1	1	2		2
smíšený	2	3	1			1
většinou neuspokojivý					1	
nešťastný						
příšerný						
9. Smysl života:						
co nejvíce užít		2				
dlouhý a spokojený život	3		2	2		2
být užitečným ostatním	3		1			1
jiný		2			1	
10. Co v životě chybí:						
klid, pohoda	1					
zdraví			2	1		
láska						
životní partner	2					
peníze		2			1	
sex a peníze						
porozumění		1				
nic	2	2		1		3
11. Sebevražda jako možné ukončení života:						
Za žádných okolností	3	3	1	1	1	1
v případě choroby	1			1		
pro nešťastnou lásku						
při nesnesitelné bolesti	1		2			2
Z jiných důvodů		1				

Volný čas respondentů. Ženy. Výsledky jsou dány podle preferencí.

	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	
<i>čtením knih</i>	3	6	5	7	2	4	5	4	1	1	1	
<i>u počítače</i>	6	5	5	3	1	1	2	6	2	1		
<i>u televize</i>	7	5	9	7	2	2	3	1	1			
<i>nic neděláním</i>	4	3	1	3	4	5	1	2	3	3	1	
<i>procházkami</i>	4	4	5	7	4	3	2	2	1	1		
<i>práci na zahradě</i>	5	2	2	1	5	2	4	2	4			
<i>sportováním</i>	2	1	4	4	7	5	4	2	2		1	
<i>posezení s přáteli</i>	5	10	4	5	6	4	1	1				
<i>kulturou</i>			2		7	6	8	5	2	1		
<i>sex</i>			2	1		3	1	2	4	1	1	
<i>jinak</i>	2		1								1	

Volný čas respondentů. Muži. Výsledky jsou dány podle preferencí.

	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	
<i>čtením knih</i>		4	4	1	2	2	3		1			
<i>u počítače</i>	6	1	1	2	1	2		1				
<i>u televize</i>	4	4	4	3	2	1	2		1			
<i>nic neděláním</i>	2		1	3	4	1			2	1	1	
<i>procházkami</i>			4	4	2		1	2				
<i>práci na zahradě</i>	2	3	2	1		2		2		1		
<i>sportováním</i>	3	5	1			1			2			
<i>Posezení s přáteli</i>	4	2	4	6	4		1					
<i>Kulturou</i>		4	2	1	2	3	1	2	1			
<i>sex</i>	1	1				1	2	1	1	1		
<i>jinak</i>	1	1			1					1	1	

Žebřík vlastních hodnot respondentů. Ženy. Výsledky jsou dány podle preferencí.

	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>
<i>přátele</i>	1	3	9	17	6	2	2					
<i>rodina,děti</i>	20	10	6	2	2							
<i>záliby,koníčky</i>			6	3	6	4	4	1	4	4	3	
<i>zdraví</i>	4	22	4	4	1					1		
<i>sex</i>			3	2	3	3	5	2	4	7	2	3
<i>dobré jídlo</i>		1			2	6	8	2	6	2	6	2
<i>vzdělání</i>			1	2	9	7	2	4	3	2	2	1
<i>Kariéra,úspěch v zaměstnání</i>			2	2	2	4	5	4	3	4	2	3
<i>majetek</i>	1		1	2		10	2	7	3	3	5	4
<i>peníze</i>		5	2	4	4	6	4	5	3	4	3	2
<i>být užitečným druhým</i>	1		2	4		1	5	5	4	3	4	2
<i>život</i>	8	2	7		5	2	2	2	3	1	1	1

Žebřík vlastních hodnot respondentů. Muži. Výsledky jsou dány podle preferencí.

	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>
<i>přátele</i>	2	1	5	10	2	3	1	1				
<i>rodina,děti</i>	5	9	5		2	1	1				2	
<i>záliby,koníčky</i>				3	3	2	2	2	3	1		2
<i>zdraví</i>	7	5	3	3	2				1	2		
<i>Sex</i>		1	1	2		1	1	1	1	4	4	2
<i>dobré jídlo</i>		1			2	6		1	3	2	2	1
<i>vzdělání</i>		1	1	1			2	3	1	3	1	1
<i>Kariéra,úspěch v zaměstnání</i>	1	2		1	1	2	2	1	1	2	1	1
<i>majetek</i>	1		2	1	2	3	2	2	4	1		
<i>peníze</i>	1	2	5	2	3	1	4	4	1			
<i>být užitečným druhým</i>	1	1		3	2		4	1			4	2
<i>život</i>	7	3	4		2	2	1		1			1